

Psychofarmaka

- látky ovlivňující duševní činnosti působením na aktivitu CNS

Historie

- Vznik moderní psychofarmakologie v 50. letech min. století
- 1952 – J. Delay a P. Deniker – chlorpromazin – tlumivý účinek na agitované pacienty s psychozou, později zjištěn i léčebný efekt pozit. příznaků u schizofrenie – první neuroleptikum

Přínos

- Možnost návratu zpět do společnosti pro pacienty dlouhodobě umístěné v ústavech, spolu se změnou postoje společnosti k duševně nemocným – tvorba systémů komunitní péče

Před výběrem a preskripcí:

- nutné určení správné diagnózy
- vyloučení somat. příčiny obtíží
- zaměření na specifické psychopatol. symptomy
- ohled na vedl. účinky léků a lék. interakce
- ohled na osobní a rodinnou anamnézu – efekt opakovaně

- Polypragmázie – současné podávání více léků, léky ordinujeme postupně za účelem správného vyhodnocení jeho účinku
- Edukace pacienta zvyšuje jeho lékové compliance – spolupráce pac. a dodržování doporučení při medikaci (informace o léku, mechanismu účinku, titraci dávky i vedl. účincích, zohlednit indiv. potřeby pacienta)

Dělení dle použití v klin. praxi:

- Anxiolytika
- Hypnotika
- Antidepresiva
- Thymoprofylaktika
- Antipsychotika
- Antiparkinsonika
- Psychostimulancia
- Léky užívané v léčbě demencí a ve starším věku

Anxiolytika a hypnotika

- - nejkonzumovanější psychofarmaka v ČR
- - užití již ve starověku – hypnotické účinky alkoholu, beladony, opia, valeriány
- - 19. stol. - soli bromu, chloralhydrát
- - 20. stol. – éra moderní psychofarmakologie
- – 1. pol. 20. stol. – barbituráty, 60. léta – BZD, 80. léta – Z-hypnotika (zolpidem, zopiclon)

Mechanismus účinku

- - ovlivnění BZD – receptorů v CNS (omega 1-3) – ovlivňují spavost, úzkostnost, kogn. fce, myorelaxaci a záchvat. práh
- - jejich stimulace vede k facilitaci GABA – hlavní inhibiční neurotransmitter v CNS u savců - otevření Cl kanálů a zvýšené proudění Cl- do buňky, depolarizace, tím se sníží schopnost excitace neuronu

Účinek a indikace BZD

- Účinek anxiolytický, sedativní, myorelaxační a antikonvulzivní:
- - gener. úzkostná porucha, OCD, panická porucha, fobie, akatizie, detoxikace u alkoh. závislostí, epilepsie, doplňková léčba psychoz

Přehled anxiolytik

- BZD:
- alprazolam (Neurol, Xanax)
- Bromazepam (Lexaurin)
- Diazepam (Apaurin, Seduxen)
- Klonazepam (Rivotril)
- Oxazepam
- (chlordiazepoxid, lorazepam, tofizopam, medazepam, klobazam)

➤ Nebenzodiazepinová anxiolytika:

➤ Buspiron

➤ Hydroxyzin (Atarax)

➤ - výhodou je jejich nízký návykový potenciál

Nežádoucí účinky

- Sedativní efekt – v prvních týdnech léčby – opatrnost při řízení mot. vozidel, práce ve výškách
- Závislost – rozvoj tolerance při dlouhodobých vyšších dávkách – fyz. závislost, při přerušení somat. příznaky - odvyk. syndrom či psych. příznaky – halucinace, zmatenost, epi záchvaty
- Rebound fenomén – návrat obtíží – úzkosti či nespavosti – s vyšší intenzitou než před léčbou

- Narušení paměti – při parent. podání vyšších dávek – rozvoj anterográdní amnézie
- Disinhibice – paradoxní reakce na BZD s impulsivitou a agresivitou (u dětí a starších pac.)
- Intoxikace – pm útlum, nutnost observace

Přehled hypnotik

- Zolpidem (Stilnox, Hypnogen)
- Zopiclon
- Midazolam (Dormicum)
- Flunitrazepam (Rohypnol)
- Cinolazepam (Gerodorm)

Účinek a indikace hypnotik

- - navození spánku podobného fyziolog. spánku – zkrácení spánkové latence, prodloužení celk. doby spánku a snížení počtu probuzení během noci
- - rozhodující pro preskripci je typ nespavosti
- - alternativy – antihistaminika – prostřednictvím H1 působí hypnoticky (promethazin – Prothazin, hydroxyzin – Atarax) – nezpůsobují závislost
- - užívání několik týdnů, poté nepravidelně, nekombinovat s alkoholem či jinými CNS tlumícími léky

Thymoprofylaktika

- - stabilizátory nálady, prevence výkyvů nálady (účinkem skupina zahrnuje i antikonvulziva či některá atypická antipsychotika)

Přehled

- Lithium carbonicum
- Karbamazepin (Biston, Timonil, Tegretol, Neurotop)
- Kys. valproová (Depakine, Convulex, Orfiril)
- Lamotrigin (Lamictal)
- Gabapentin (Neurontin, Lyrica)
- Topiramát (Topamax)

Lithium - indikace

- - léčba a prevence manických a depresivních epizod BAP, cyklotymie, deprese unipolární, antiagresivní účinek
- - možné NÚ: vyloučení ledvinami - nefrogenní diabetes insipidus, hypothyreoza, třes rukou, kardiální arytmie, přibývání na váze, nauzea, vomitus, leukocytoza, zhoršení paměti, minerálová dysbalance, teratogenita

Intoxikace

- Příznaky – bolesti břicha, sucho v ústech, smazaná řeč, závratě, křeče, delirium, koma, stupor, arytmie, hypotenze, oligurie, ledvinné selhání...smrt
- Opatření - okamžité vysazení, aktivní hydratace, žaludeční laváž, hemodialýza
- Lék. interakce – léky ovlivňující renální fce – zvýšení či snížení účinku

Valproát - indikace

- - akutní mánie, dysforická mánie, u rychlých cyklérů, u osob s úrazem hlavy v anamnéze
- - NÚ: teratogenita, snížení počtu trombocytů

Karbamazepin

- - původně jako antikonvulzivum, od 70. let antimanický účinek – léčba i profylaxe u rychlých cyklérů
- - NÚ: hepatotoxicita, narušení krvetvorby, nekombinovat s clozapinem!, kožní exantém

Lamotrigin

- - léčba depresivní epizody, profylaxe u rychlých cyklérů
- - NÚ: kožní exantém, teratogenita není popsána

Gabapentin

- - antiepileptikum, neuropatické bolesti, migrény, úzkostné poruchy, odvykací stavy u alkoh. závislostí
- - NÚ: sedace, sucho v ústech, závratě

Topiramát

- - antiepileptikum, léčba ak. i udržovací u manických a depresivních epizod u rezistentních pac. k jiným thymostabilizátorům, migrény, přejídání, neuropatické bolesti
- - NÚ: bolesti hlavy, únava, závratě, myopatie, vznik ledv. kaménků

Alternativy léčby

- Atypická antipsychotika:
- olanzapin, aripiprazol

- BZD - na zklidnění, nemají antimaničkový efekt:
- klonazepam, lorazepam

- Kombinace léků

- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266574720-zavislosti/210572231070007-zavislost-na-alkoholu/video/>
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266574720-zavislosti/210572231070006-zavislost-na-drogach/>
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266574720-zavislosti/>